



Dokument nr. 8:22

(2006-2007)

Representantlovforslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Berit Brørby og Ågot Valle

Representantlovforslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Berit Brørby og Ågot Valle om lov om endringer i lov 5. februar 1932 nr. 1 om straff for handlinger som påtales ved riksrett og lov 5. februar 1932 nr. 2 om rettergangsmåten i riksrettssaker

Til Odelstinget

BAKGRUNN

Forslaget fremmes på bakgrunn av forslagene fremsatt i Dokument nr. 12:1 (2003-2004) - grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Inge Lønning, Lodve Solholm, Ågot Valle, Odd Holten, Berit Brørby og Carl I. Hagen om endringer i Grunnloven §§ 20, 30, 86, 87 og nye §§ 15 og 82 (Riksretten). Forslaget bygger videre på forslagene fremsatt i Dokument nr. 19 (2003-2004) fra utvalget til å utrede alternativer til riksrettsordningen.

Utvalget ble nedsatt den 5. juni 2003 etter vedtak fattet av Stortingets presidentskap og fikk følgende mandat:

"Utvalget skal utrede alternativer til riksrettsordningen og formulere alternative grunnlovsforslag. Utredningen skal bygge videre på kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst. S. nr. 210 (2002-2003), rapporten fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon (Dokument nr. 14 (2002-2003)) og debatten i Stortingets møte 28. mai 2003."

Som interne medlemmer i utvalget ble oppnevnt stortingspresident Jørgen Kosmo (leder) og stortingsrepresentant Carl I. Hagen. Som ekspertmedlemmer ble oppnevnt sivilombudsmann Arne Fliflet, professor Bjørn Erik Rasch og høyesterettsjustitiarius Carsten Smith.

HOVEDPUNKTER I UTVALGETS FORSLAG

Utvalget foreslår å beholde riksrettsordningen, men det legges vekt på å bygge ned de sider ved dagens ordning som åpner for en utpreget politisk skjønnsutøvelse, og styrke den rettslige dimensjonen. Riksretten videreføres som en særdomstol for et avgrenset, konstitusjonelt ansvar, men det foreslås endringer i dagens ordning både når det gjelder organisering og ansvarsgrunnlag.

Det presiseres i Grunnloven § 86 og i ansvarlighetsloven at det konstitusjonelle ansvar avgrenses til brudd på konstitusjonelle plikter som påhviler statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere. Riksrettens kompetanse utvides for øvrig til også å omfatte erstatningssaker - uavhengig av om det anlegges straffesak og av om tiltalte i en konkret sak idømmes straff.

Ansvarlighetsloven foreslås beholdt, men bestemmelser som knytter straffansvaret til svært vidt-favnende og utpreget politiske vurderingstemaer foreslås ikke videreført. Grunnloven § 30 tredje ledd foreslås endret i samsvar med dette. Det foreslås videre å endre Grunnloven § 20 slik at det skal være adgang til å benåde en som domfelles av Riksretten dersom Stortinget samtykker.

Regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget og plikt til å søke avskjed etter mistillitsvotum foreslås grunnlovsfestet, jf. forslag til nye bestemmelser i Grunnloven §§ 82 og 15.

Etter dagens ordning består Riksretten av dommere fra Høyesterett og medlemmene i Lagtinget. Høyesterettsdommere skal fortsatt inngå i Riksretten, men lagtingsmedlemmene erstattes av et Riksrettsutvalg - legdommere som velges av Stortinget for en periode på 6 år. Møtende stortingsrepresentanter skal ikke lenger kunne være medlemmer av Riksretten. I henhold til den foreslåtte Grunnloven § 86 skal Riksretten bestå av 11 medlemmer - 5 dommere fra Høy-

esterett og 6 medlemmer valgt av Stortinget. Høyesterettsjustitiarius skal være Riksrettens president.

Av den foreslåtte Grunnloven § 86 fremgår det videre at Stortinget i plenum erstatter Odelstinget som påtalemyndighet i riksrettssaker.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen forutsettes for øvrig å overta protokollkomiteens funksjon som forberedende organ, og komiteens funksjon foreslås regulert i Stortingets forretningsorden. Det foreslås også at Stortinget, med tilslutning fra en tredjedel av representantene, skal kunne vedta at et nytt, uavhengig særorgan - kalt Stortingets ansvarskommisjon - skal innlede undersøkelser med sikte på å avklare om det er grunnlag for å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende mot noen. Kommisjonen skal bestå av 5 medlemmer oppnevnt av Stortinget for en 6-års periode, og medlemmene skal blant annet ha påtale- og etterforskningskompetanse. Kommisjonen rapporterer til Stortinget, og saken forberedes deretter i kontroll- og konstitusjonskomiteen som avgir innstilling i påtalespørsmålet til Stortinget. Regler om ansvarskommisjonen forutsettes gitt i riksrettergangsloven.

Om den nærmere begrunnelsen for forslagene vises det til Dokument nr. 19 (2003-2004).

Nærmere om forslagene til endringer i lov 5. februar 1932 nr. 1 om straff for handlinger som påtales ved riksrett (ansvarlighetsloven)

Innledning

Ansvarlighetsloven gir særlige straffebestemmelser for de konstitusjonelt ansvarlige, dvs. høyesterettsdommere, stortingsrepresentanter og statsrådets medlemmer. Bestemmelsene om statsrådenes ansvar i §§ 8-11 er de mest sentrale. Straffelovens alminnelige regler supplerer ansvarlighetsloven og gjelder således i tillegg til de forhold som er omhandlet i ansvarlighetsloven. Etter 1932 har riksrettsordningen stått uendret, og ordningen er i hovedtrekk den samme som ble etablert i 1814.

Forslagene til endringer i ansvarlighetsloven tar utgangspunkt i at Grunnloven §§ 15, 30, 82 og 86 endres på den måte som er foreslått i Dokument nr. 19 (2003-2004) og Dokument nr. 12:1 (2003-2004).

Riksrettens kompetanse er i dag begrenset til handlinger eller unnlatelser som de konstitusjonelt ansvarlige begår "som saadanne", jf. Grunnloven § 86. Et hovedsynspunkt bak forslaget til endringer både i Grunnloven og i ansvarlighetsloven er at Riksrettens kompetanse bør strammes inn og presiseres slik at det bare er straffbare handlinger som alene statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere kan begå, og som innebærer et brudd på en konstitusjonell plikt, som skal påtales ved riksrett. På denne måten blir det større grad av samsvar mellom Riksrettens eksklusive kompetanse og det særegne ved de straffbare handlingene som pådømmes ved riksrett.

Som nevnt foran er det videre lagt vekt på å unngå strafferegler som knytter straffansvar til svært vidt-favnende og utpreget politiske vurderingstemaer. Endringene som foreslås i ansvarlighetsloven tar utgangspunkt i disse forutsetningene.

Det er lagt til grunn at gjeldende ansvarlighetslov danner et godt utgangspunkt for den fremtidige lovgivning om ansvarsgrunnlag i riksrettssaker. Nedenfor omtales de aktuelle bestemmelser med forslag om endringer og presiseringer. De bestemmelsene i ansvarlighetsloven som foreslås videreført uendret, omtales ikke.

Merknader til de enkelte bestemmelser

§§ 1 OG 2

I ansvarlighetsloven § 1 første ledd er det fastsatt at loven får anvendelse på handlinger som påtales ved riksrett. Dersom Grunnloven § 86 presiseres til å gjelde "brudd på konstitusjonelle plikter", bør tilsvarende presisering tas inn i ansvarlighetsloven, og dette foreslås gjort i § 1.

§ 1 annet ledd sier at straffelovens annen og tredje del, dvs. de enkelte straffebudene i straffeloven, gjelder ved siden av ansvarlighetslovens bestemmelser. Det foreslås at henvisningen i § 1 annet ledd gjøres mer generell slik at den også omfatter straffebestemmelser i særlovgivningen. Selv om det antas at dagens bestemmelser ikke hindrer at også strafferegler i særlovgivningen kan gjøres gjeldende for Riksretten, er det ønskelig at dette klargjøres i lovteksten. Samtidig foreslås det å presisere at også lovregler om erstatningsansvar gjelder ved siden av ansvarlighetslovens regler.

Videre foreslås det å rette opp to antatte inkurier. For det første gjøres bestemmelsen gjeldende for alle grupper som omfattes av ansvarlighetsloven, dvs. også høyesterettsdommere i tillegg til regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter som alt er omfattet av dagens regel. Dessuten foreslås at henvisning til lov 22. mai 1902 nr. 1 Militær Straffelov § 81 a tas ut da denne bestemmelsen er blitt opphevet.

§ 2 fastsetter at den alminnelige del av straffeloven får anvendelse ved siden av ansvarlighetsloven. Denne bestemmelsen blir overflødig når § 1 gjøres mer generell, og foreslås derfor opphevet.

§ 6

Det følger av ansvarlighetsloven § 6 at Riksretten er fratatt muligheten til å idømme betinget fengselsstraff. Begrunnelsen for dette må trolig søkes i alminnelige betraktninger om Riksrettens suverenitet i saker som faller inn under Grunnloven § 86. Denne suverenitetstanken kan sies å innebære at det kun er Riksretten selv - og ikke noen av de andre statsorganer - som skal ha med tiltalte/domfelte og straffesaken mot ham å gjøre. Dersom domfelte blir idømt be-

tinget fengselsstraff, kan dette innebære at domfelte blir underkastet forvaltningens, dvs. i prinsippet regjeringens tilsynsmyndighet, jf. strl. § 53. Dette kan sees på som et inngrep i Riksrettens suverenitet. Også dersom det idømmes ubetinget fengselsstraff, blir imidlertid domfelte underkastet forvaltningens myndighet ved at fengselsmyndighetene skal fullbyrde fengselsstraffen. Forvaltningens tilsynsrolle ved betingede fengselsstraffer må sees på samme måte, nemlig som en fullbyrding av den straff som Riksretten har fastsatt.

Det foreslås på denne bakgrunn at ansvarlighetsloven § 6 oppheves.

§ 7

Ansvarlighetsloven § 7 gir i dag uttrykk for det prinsipp som følger av en alminnelig forståelse av Grunnloven § 86, om at Riksretten har kompetanse til å ilegge en statsråd, stortingsrepresentant eller høyesterettsdommer erstatningsansvar. Det fremmes forslag om å endre Grunnloven § 86 og ansvarlighetsloven § 7 slik at det åpnes for å idømme erstatningsansvar uten at det samtidig idømmes straffansvar. Det foreslås videre at ansvarlighetslovens fulle tittel bør gjenspeile at Riksretten dermed ikke kun er en straffedomstol, men generelt en ansvarsdomstol som også kan idømme erstatningsansvar.

§ 9

Ansvarlighetsloven § 9 omhandler i utgangspunktet statsrådenes opplysningsplikt overfor regjeringsskollegiet ved saker som behandles i statsråd. Første ledd i bestemmelsen gjelder de forsettlige handlinger og unnlatelser, mens annet ledd gjelder de uaktsomme brudd. Bestemmelsen har i parlamentarisk praksis og statsrettslig teori ofte blitt forstått slik at den også rammer den statsråd eller regjering som unnlater å gi nødvendige opplysninger til Stortinget. I Dokument nr. 12:1 (2003-2004) er det foreslått at opplysningsplikten grunnlovsfestes i en ny § 82. Det foreslås en forenkling av ansvarlighetsloven § 9 ved at første og annet ledd samles til en bestemmelse, der henvisninger til skyldkrav strykes. Som et nytt annet ledd i § 9 foreslås inntatt straffehjemmelen for brudd på opplysningsplikten i forhold til Stortinget, jf. forslaget til ny § 82 i Grunnloven.

§ 10

Ansvarlighetsloven § 10 gjelder regjeringsmedlemmer som bevirker eller medvirker til at statens eiendommer eller øvrige midler ikke blir forsvarlig anvendt, eller bestyrt, eller som på annen måte viser forsømmelighet i sin virksomhet.

Etter bestemmelsen er det bare anledning til å ilegge bot eller hefte som straffereaksjon. Idet hefte i

praksis er gått ut av bruk, er det hensiktsmessig at det også kan idømmes fengselsstraff som alternativ til bøtestraff.

§ 11

Gjennom ansvarlighetsloven § 11 første ledd oppfylles den plikt som følger av Grunnloven § 30 tredje ledd til å gi en hjemmel for å straffe det medlem av statsrådet som er ansvarlig for en forfatningsstridig, lovstridig eller øyensynlig landsskadelig beslutning fattet av Kongen.

Denne bestemmelsen foreslås endret på tilsvarende måte som Grunnloven § 30 tredje ledd, dvs. at straffansvaret begrenses til å omfatte lovstridige handlinger. Straffansvaret for handlinger som "øiensynlig er skadelig for riket" foreslås tatt ut. Dette er i tråd med ønsket om å unngå at straffebestemmelsene inneholder vurderingstemaer som er utpreget skjønnsmessige.

§ 13

Ansvarlighetsloven § 13 gjelder brudd på stortingsrepresentantenes opplysningsplikt til Stortinget. Til forskjell fra regjeringens opplysningsplikt, rammes bare de forsettlige brudd på stortingsrepresentantenes opplysningsplikt. Det foreslås at bestemmelsen endres, slik at også de uaktsomme forgåelser rammes. Dette gjøres ved å stryke kravet til forsett.

§ 15

Ansvarlighetsloven § 15 er opphevet. Det fremmes forslag om at det som en ny § 15 første ledd tas inn en straffebestemmelse om brudd på regjeringens plikt til å søke avskjed etter et mistillitsvotum. I § 15 annet ledd foreslås en straffebestemmelse om brudd på de fullmakter som følger av regjeringens stilling som forretningsministerium, jf. forslaget til endring av Grunnloven § 15.

§§ 16 OG 17

Ansvarlighetsloven §§ 16 og 17 omhandler straffansvar for medlemmer av Høyesterett.

§ 17 setter straff for ulike forgåelser i forbindelse med høyesterettsdommeres embetsførsel. Det foreslås presisert at reglene også gjelder når høyesterettsdommere deltar som dommere i Riksretten.

§ 18

Ansvarlighetsloven § 18 foreslås opphevet, idet de alminnelige straffebestemmelser antas å dekke behovet for å kunne straffeforfølge de stortingsvalgte dommerne i Riksretten som måtte gjøre seg skyldige i straffbare forhold.

Nærmere om forslagene til endringer i lov 5. februar 1932 nr. 2 om rettergangsmåten i riksrettssaker (riksrettergangsloven)

Innledning

Som det fremgår foran foreslås det i Dokument nr. 19 (2003-2004) og i Dokument nr. 12:1 (2003-2004) endringer i rettergangsreglene for riksrettssaker. Dette medfører behov for enkelte endringer i gjeldende riksrettergangslov. Det foreslås endringer i sammensetningen av selve Riksretten, nye regler om påtalemyndigheten og nye regler om etterforskningsstadiet i prosessen. Den nye prosessordningen forutsetter for øvrig også endringer i Stortingets forretningsorden som fremmes i et eget representantforslag, jf. Dokument nr. 8:20 (2006-2007).

Dagens rettergangsordning

Etter Grunnloven § 86 er Odelstinget påtalemyndighet, mens domstolen - Riksretten - består av høyesterettsdommere og medlemmer av Lagtinget. Ved domsavsigelsen skal Riksretten bestå av 10 representanter fra Lagtinget og 5 høyesterettsdommere, jf. Grunnloven § 87. En riksrettssak starter med at saken oversendes Odelstinget som oppnevner en protokollkomité i henhold til Stortingets forretningsorden § 14 a. Protokollkomiteen gransker og vurderer spørsmålet om riksrettstiltale og avgir innstilling til Odelstinget. Odelstinget beslutter deretter om det skal tas ut tiltale, og kan i likhet med den ordinære påtalemyndighet eventuelt unnlate å ta ut påtale selv om det mener vilkårene for ansvar foreligger. Der som Odelstinget vedtar å ta ut tiltale, settes riksrettsapparatet i gang. De nærmere regler om prosedyrene fremgår av Grunnloven § 87 og av lov om rettergangsmåten for riksrettssaker som bl.a. gir regler om at det skal oppnevnes en aksjonskomité, samt anklagere og forsvarere.

Hovedtrekkene i forslaget til ny rettergangsordning

Det er lagt vekt på at en revidert riksrettsordning må utformes slik at den sikrer en uavhengig og upartisk rettergang. Uavhengighet innebærer at anklagemyndigheten skal være klart skilt fra domsmyndigheten.

Stortinget i plenum erstatter Odelstinget som påtalemyndighet i riksrettssaker, og kontroll- og konstitusjonskomiteen overtar protokollkomiteens funksjon som forberedende organ. En tredjedel av komiteens medlemmer kan kreve at komiteen av eget tiltak tar opp til behandling en sak om å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende.

Stortinget kan, med tilslutning fra en tredjedel av representantene, vedta at et nytt, uavhengig organ - kalt Stortingets ansvarskommisjon - skal innlede un-

dersøkelser med sikte på å avklare om det er grunnlag for å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende mot noen. Bakgrunnen for å opprette en egen ansvarskommisjon, er ønske om å effektivisere etterforskningsstadiet i riksrettssaker. Kommisjonen skal bestå av 5 medlemmer oppnevnt av Stortinget for en 6-års periode. Hos medlemmene er det ønskelig med påtale- og etterforskningskompetanse i tillegg til statsrettslig kompetanse. Selv om det er tale om en permanent etterforskningsenhet, vil den først tre i funksjon når det er saker å arbeide med. Ansvarskommisjonen vil etter forslaget ha en uavhengig stilling, tilsvarende andre kontrollorganer for Stortinget, og den skal gi Stortinget et faktisk og rettslig grunnlag for å foreta den nærmere påtalemessige vurdering. Kommisjonen skal i prinsippet ha samme myndighet som den ordinære påtalemyndighet har ved etterforskning av straffesaker.

Kommisjonen avgir sin tilråding til Stortinget, og saken forberedes deretter i kontroll- og konstitusjonskomiteen som avgir innstilling i påtalespørsmålet til Stortinget.

Riksretten skal bestå av 11 medlemmer - 5 dommere fra Høyesterett og 6 medlemmer oppnevnt av Stortinget for en periode på 6 år - kalt Riksrettsutvalget. Høyesterettsjustitiarius skal være Riksrettens president. Stortingsrepresentanter eller medlemmer av statsrådet kan ikke velges som medlemmer av Riksretten. Hovedprinsippene i den nye ordningen fremgår av forslaget til endring av § 86 i Grunnloven, mens det forutsettes at den nærmere regulering av prosessen skal foretas i alminnelig lov.

Nærmere detaljer og begrunnelse for forslagene fremgår av Dokument nr. 19 (2003-2004).

Endringsforslagene i riksrettergangsloven

Gjeldende riksrettergangslov danner et godt utgangspunkt for den fremtidige lovgivning, og bør derfor beholdes. I hovedsak er endringsforslagene bare av redaksjonell art, som en konsekvens av at Riksrettens sammensetning endres. "Lagtingets medlemmer" erstattes av "de av Stortinget valgte medlemmer". Oppgavene til Riksrettens president overtas av høyesterettsjustitiarius. Alle bestemmelser om utskyting og loddtrekning utgår. Det tas inn en bestemmelse om at inhabile dommere og dommere som har lovlig forfall, skal erstattes av henholdsvis de neste i ansiennitet eldste høyesterettsdommere og av de av Stortinget valgte stedfortredere. De oppgaver som i dag tilligger Odelstinget, foreslås overført til Stortinget.

I det følgende omtales bestemmelsene i riksrettergangsloven. Bestemmelser der det bare er snakk om endringer av redaksjonell art og bestemmelser som foreslås videreført uendret, omtales ikke.

Merknader til de enkelte bestemmelser**§ 3**

Riksrettergangsloven § 3 omhandler hvor rettsforhandlingene skal finne sted. Det fremmes forslag om at Riksretten skal tre sammen i Høyesteretts lokaler - ikke i Lagtingssalen slik regelen er i dag. Dette er delvis praktisk begrunnet, men anbefales også for å tydeliggjøre domstolens uavhengighet i forhold til Stortinget som påtalemyndighet. Det er dessuten mindre naturlig for Riksretten å ha sete i Stortinget når møtende representanter ikke lenger skal delta i domstolen.

§ 4

Utskytingsreglene som i dag gjelder for Riksrettens dommere tas ut fordi de er blitt uaktuelle med den nye sammensetningen av Riksretten, men bestemmelsen skal fortsatt gi regler for de tilfeller der Riksrettens president eller øvrige dommere er inhabile eller har forfall. Dersom Riksrettens president er inhabil eller har forfall, trer den etter utnevnelestiden eldste dommer i hans sted. Tilsvarende regel gjelder for øvrige høyesterettsdommere i Riksretten. Dersom et av de medlemmene som er valgt av Stortinget er inhabil eller får forfall, trer et av varamedlemmene som er valgt til Riksrettsutvalget inn i hans/hennes sted i henhold til den rekkefølge de er valgt av Stortinget.

I riksrettergangsloven § 4 siste ledd er Riksrettens president gitt adgang til å bestemme at en eller flere av stedfortrederne til Riksrettens dommere skal overvære rettsforhandlingene for å tiltre retten om noen av dommerne får forfall.

§ 14

Det foreslås innledningsvis inntatt en henvisning til de nye reglene om Stortingets ansvarskommisjon som foreslås som nytt kapittel 3 i loven. I bestemmelsen foreslås for øvrig redaksjonelle endringer - dels som følge av at Stortinget - ikke Odelstinget skal fatte vedtak om tiltale, og dels som følge av at Riksrettens president skal være høyesterettsjustitiarius - ikke Lagtingets president.

Etter forslaget skal det ikke lenger velges en egen aksjonskomité som skal handle på Stortingets vegne under forberedelsen og utførelsen av saken etter at det er vedtatt å ta ut tiltale. Forslaget innebærer at kontroll- og konstitusjonskomiteen overtar aksjonskomiteens oppgaver. Det anses ikke nødvendig å ha egne lovregler knyttet til de funksjoner kontroll- og konstitusjonskomiteen ved dette overtar. Aksjonskomiteens oppgave har i første rekke vært å assistere den aktor som pekes ut, og til dels delta som en del av aktoratet, jf. riksrettergangsloven § 23. Det anses i dag mest hensiktsmessig at aktoratet under rettsforhandlingene utføres av profesjonelle aktører. Kon-

troll- og konstitusjonskomiteen forutsettes å være et konsultativt organ for aktoratet underveis i forberedelsen og under behandlingen av saken, heller enn en aktiv del av det. Det legges opp til at aktoratet opptrer på vegne av Stortinget, og det forutsettes at den/de som antas legger opp arbeidet i saken i nært samarbeid med kontroll- og konstitusjonskomiteen.

§§ 15 OG 16

I riksrettergangsloven §§ 15 og 16 blir det foreslått endringer som følge av at Stortinget - ikke Odelstinget - skal fatte vedtak om tiltale, og dels som følge av at Riksrettens president skal være høyesterettsjustitiarius - ikke Lagtingets president.

Med "Høyesteretts medlemmer" i § 16 menes alle Høyesteretts medlemmer - ikke bare de 5 som er medlemmer av Riksretten. Bakgrunnen for dette er at det kan bli endringer i rettens sammensetning som følge av forfall eller inhabilitet. Tilsvarende gis underretning til sakens parter om medlemmer i Riksrettsutvalget som også omfatter varamedlemmene.

For øvrig foreslås siste ledd i § 16 opphevet av forenklingssyn.

KAP. 3:

Nytt kapittel om Stortingets Ansvarskommisjon.

Det foreslås videre et nytt kapittel 3 i riksrettergangsloven om etterforskningsleddet i riksrettssaker - Stortingets ansvarskommisjon, jf. henvisningen i § 14.

§ 30 OG 31

Stortingets ansvarskommisjon skal være en permanent etterforskningsenhet bestående av 5 medlemmer som velges av Stortinget for 6 år om gangen. Stortingets presidentskap avgir innstilling om sammensetning av kommisjonen. Stortinget kan i særlige tilfeller velge en stedfortreder for enkelte medlemmer i en enkeltsak og også løse et medlem fra vervet og velge nye medlemmer for resten av perioden, jf. § 30 annet ledd. I henhold til § 30 tredje ledd kan kommisjonen ikke instrueres om sin utøving av myndighet.

I medhold av § 30 tredje ledd gir Stortinget nærmere regler om kommisjonens sammensetning, arbeidsmåte og administrasjon. For øvrig fastsetter kommisjonen selv sin arbeidsmåte og organiseringen av arbeidet.

Av forslaget til § 30 fremgår det at Stortingets ansvarskommisjon trer sammen på anmodning fra Stortinget. Det vises til Dokument nr. 8:20 (2006-2007) om endringer i Stortingets forretningsorden der, det er foreslått at en tredjedel av representantene kan vedta å be Stortingets ansvarskommisjon innlede undersøkelser med sikte på å avklare om det er grunnlag for å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende mot no-

en. I henhold til § 31 skal ansvarskommisjonen, etter å ha gjennomført sine undersøkelser, gi en vurdering av ansvarsspørsmålet til Stortinget. Det fremgår også av § 31 at kommisjonens rapport i utgangspunktet er offentlig med mindre særlige hensyn tilsier at den bør være taushetsbelagt.

§ 32

I § 32 gis regler om at den som etterforskningen er rettet mot, har krav på offentlig forsvarer. Rett til forsvarer oppstår fra det tidspunkt Stortinget fatter vedtak om å be ansvarskommisjonen iverksette undersøkelser. Dette innebærer en styrket rett til forsvarer sammenliknet med det som gjelder i alminnelige straffesaker. Bakgrunnen for dette er riksrettssakenes spesielle karakter og den belastningen vedtaket om å iverksette undersøkelser vil være for den som etterforskes. For øvrig har vedkommende de samme rettigheter som en som etterforskes etter straffeprosessloven. Oppnevning av forsvarer foretas av kommisjonens leder.

§ 33

Bestemmelsen slår fast at ansvarskommisjonen kan iverksette etterforskning etter tilsvarende regler som gjelder for den ordinære politi- og påtalemyndighet. Kommisjonen kan i medhold av § 33 annet ledd foreta avhør etter reglene om politiavhør, sette frem begjæring for retten om granskning, bruk av tvangsmidler eller bevisopptak og søke bistand hos sakkyndige. Kommisjonen skal også kunne be politiet om å utføre nærmere bestemte rettergangsskritt.

I § 33 annet ledd gis regler om plikt til å møte for kommisjonen. Plikten omfatter både den som etterforskes og andre som kommisjonen innkaller.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Vedtak til lov

om endringer i lov 5. februar 1932 nr. 1 om straff for handlinger som påtales ved riksrett og lov 5. februar 1932 nr. 2 om rettergangsmåten i riksrettssaker

I

I lov 5. februar 1932 nr. 1 om straff for handlinger som påtales ved riksrett, gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om *ansvar* for handlinger som påtales ved Riksrett

§ 1 skal lyde:

Denne lov får anvendelse på handlinger som påtales ved Riksrett.

For så vidt ikke annet følger av denne lov, gjelder bestemmelsene om straff og erstatning i lovgivningen for øvrig ved siden av denne lov, når Statsrådets, Høyesteretts eller Stortingets medlemmer har brutt sine konstitusjonelle plikter.

§ 2 oppheves.

§ 5 annet ledd skal lyde:

Foreldelsens løp avbrytes ved beslutningen om tiltale, eller ved særskilt beslutning av *Stortinget* om å iverksette undersøkelser såfremt beslutning om tiltale derefter blir fattet innen 1 år.

§ 6 oppheves.

§ 7 skal lyde:

For handling som påtales ved Riksrett kan den ansvarlige tilpliktes å betale erstatning for den skade som er voldt.

§ 9 skal lyde:

Undlater noget medlem av Statsrådet under behandlingen av en sak å gi opplysninger som har betydning for saken, eller gir han uriktige opplysninger, straffes han med bøter eller med hefte eller fengsel inntil 5 år.

Det medlem av statsrådet som misligholder sin opplysningsplikt overfor Stortinget, straffes med bøter eller med fengsel inntil 5 år.

§ 10 skal lyde:

Med bøter eller med *fengsel* inntil 2 år straffes det medlem av Statsrådet som bevirker eller medvirker til at statens eiendommer eller øvrige midler ikke blir forsvarlig anvendt, eller bestyrt, eller som på annen måte viser uforstand eller forsømmelighet i sin virksomhet.

§ 11 skal lyde:

Den der som medlem av Statsrådet på annen måte enn nevnt i denne lovs øvrige bestemmelser ved handling eller undlatelse bevirker eller medvirker til noget som er stridende mot Grunnloven eller rikets *lover*, straffes med bøter eller med hefte eller fengsel inntil 10 år.

Med samme straff straffes de medlemmer av Statsrådet, som forsømmer den dem med hensyn til innkallelse av Stortinget ved Grunnlovens § 39 påliggende *plikt*.

§ 13 skal lyde:

Undlater noget medlem av *Stortinget* å gi opplysninger som han plikter å meddele *Stortinget*, eller gir han *uriktige* opplysninger, straffes han med bøter eller med fengsel inntil 5 år.

Ny § 15 skal lyde:

Det medlem av statsrådet som ikke innleverer sin søknad om avskjed i samsvar med Grunnlovens § 15 første ledd, straffes med tap av embetet og bøter eller fengsel inntil 10 år.

*På samme måte straffes det medlem av statsrådet som, etter at *Stortinget* har truffet beslutning om mistillit, overskrider sin bemyndigelse ifølge Grunnlovens § 15 tredje ledd.*

§ 17 nytt annet ledd skal lyde:

Denne bestemmelse gjelder tilsvarende når et medlem av Høyesterett er medlem av Riksretten.

§ 18 oppheves.

II

I lov 5. februar 1932 nr. 2 om rettergangsmåten i riksrettssaker gjøres følgende endringer:

Kapittel 1 overskriften skal lyde:

Almindelige bestemmelser om Riksretten

§ 3 skal lyde:

Riksretten trer sammen i *Høyesteretts lokaler*. Foreligger særlige grunner til å holde rettsforhandlingene et annet sted, i eller utenfor rikets hovedstad, kan dette bestemmes av rettens president for såvidt det første rettsmøte angår, og senere av Riksretten selv.

§ 4 skal lyde:

Blir Riksrettens president kjent ugild, eller har han forfall, trer den etter utnevnelestiden eldste høiesterettsdommer i hans sted.

Blir et annet av Høyesteretts medlemmer kjent ugild, eller har forfall, trer den neste etter utnevnelestiden eldste høiesterettsdommer i hans sted.

*Blir et av *Stortinget* valgt medlem kjent ugild eller har forfall, trer en av Riksrettsutvalgets valgte stedfortredere i hans sted etter fastsatt rekkefølge.*

Riksrettens president kan bestemme at en eller flere av stedfortrederne etter henholdsvis annet og tredje ledd skal overvære forhandlingene for å tiltre retten om noen av dommerne får forfall.

§ 9 tredje ledd skal lyde:

Finner Riksretten det hensiktsmessig kan den også bestemme at vidner som innkalles for å avgi forklaring skal avhøres for et utvalg av rettens medlemmer. Dette utvalg som velges av retten skal i tilfelle ha tre medlemmer, derav én høiesterettsdommer, som tjenestegjør som formann, og *to av medlemmene valgt av *Stortinget**. Spørsmålet om vidneplikt avgjøres av utvalget, hvis ikke dette finner at avgjørelsen bør treffes av den samlede rett. Treffer utvalget avgjørelsen, kan den med opsettende virkning innbringes for Riksretten innen en av utvalget fastsatt frist. I Riksrettens avgjørelse deltar i så fall også utvalgets medlemmer.

§ 14 skal lyde:

*Om *Stortingets* ansvarskommisjon gjelder reglene i kapittel 3.*

Når beslutning om tiltale for Riksrett er fattet, antar *Stortinget* en eller flere anklagere til å føre saken.

Stortingets president sender utskrift av tiltalebeslutningen til Regjeringen og til *Høyesteretts formann*, og underretter denne om at Riksrett er besluttet nedsatt og om valget av anklager eller anklagere. Som president i Riksretten sørger *Høyesteretts formann* for at tiltalebeslutningen uten opphold blir forkynt for den anklagede. Forkynnelsen utføres ved notarius publicus. Dog kan skriftlig erkjennelse fra den anklagede tre istedenfor sådan forkynnelse. Ved forkynnelsen gjøres den anklagede bekjent med bestemmelsene i denne lovs § 15.

§ 15 skal lyde:

Så snart *Stortinget* har fattet beslutning om tiltale for Riksrett, kan den eller de anklagede kreve opnevnt en forsvarer som de selv utpeker. Er det flere anklagere, kan et tilsvarende antall forsvarere kreves opnevnt.

Opnevneelsen foretas av Riksrettens president. Finner han det rimelig, kan han efter begjæring opnevne særskilte forsvarere for en enkelt eller enkelte av flere anklagede. Blir en begjæring om opnevneelse av flere forsvarere ikke tatt tilfølge, kan avgjørelsen prøves av Riksretten.

Blir begjæring om opnevneelse av forsvarer ikke fremsatt innen to uker fra forkynnelsen av tiltalebeslutningen, opnevner presidenten i alle tilfelle forsvarer.

Presidenten underretter den anklagede og anklageren om opnevneelsen.

§ 16 skal lyde:

Når forsvarer er opnevnt, sender Riksrettens president i rekommandert brev en fortegnelse over *Høyesteretts* medlemmer og de av *Stortinget* valgte medlemmer til anklageren, den anklagede og forsva-

reren. Samtidig berammer han rettsmøte i saken. Han utferdiger innkallelse til den anklagede med et varsel av minst to uker og sørger for at innkallelsen blir forkynt. Om forkynningsmåten gjelder bestemmelsen i § 14 tredje ledd.

Presidenten underretter anklageren og forsvareren om berammelsen og innkaller til *rettsmøte*.

§ 17 første ledd skal lyde:

Når Riksretten er trådt sammen, avgir *de av Stortinget valgte* medlemmer skriftlig dommerforsikring etter reglene i domstoloven § 60, forsåvidt de ikke tidligere har avgitt slik forsikring. Om forsikringens innhold gjelder de samme regler som for utnevnte dommere. Det personale som tjenestegjør ved retten, avgir skriftlig forsikring etter reglene i domstoloven § 141 om at de vil bevare taushet om forhandlinger som besluttet holdt hemmelig.

§§ 18 til 20 oppheves

§ 21 skal lyde:

Når retten har fått *sin lovlige* sammensetning, gir anklageren en kort fremstilling av saken og en kort oversikt over de bevis som vil bli ført og hvad dermed aktes godtgjort.

Efterat forsvareren har fått ordet til en tilsvarende fremstilling og bevisoversikt, avhøres den anklagede såfremt han er villig til å avgi forklaring.

Avhøringen ledes av *Riksrettens president* eller, når han har forfall eller bestemmer det, av den eldste høiesterettsdommer. Anklageren og forsvareren kan stille spørsmål direkte til den anklagede, når *presidenten* tillater det.

§ 22 annet ledd skal lyde:

Når vidner avhøres for den samlede rett, ledes avhøringen av *Riksrettens president* eller, når han bestemmer det, av den eldste høiesterettsdommer. Det samme gjelder om avhøringen av sakkyndige. Det kan overlates til anklageren og forsvareren helt eller delvis å foreta avhøringen.

§ 23 tredje ledd skal lyde:

Anklageren og forsvareren har rett til å få ordet to ganger *hver*. Den anklagede, eller om det er flere anklagede enhver av dem, kan uttale sig hver gang forsvareren har hatt ordet. Er det flere anklagere og forsvarere, kan hver av dem ta ordet to ganger.

§ 24 skal lyde:

Når retten finner at saken er ferdig til å pådømmes, erklærer Riksrettens president forhandlingen sluttet og saken optatt til *doms*.

§ 25 annet ledd skal lyde:

Voteringen begynner senest den 6te virkedag efterat saken er optatt til *doms*. Når voteringen er påbegynt, må den ikke avbrytes, før dommen er avsagt. Høiesteretts dommere, undtagen *Riksrettens president*, voterer først. Efterat *de av Stortinget valgte medlemmer* har votert, avgir *presidenten* sitt *votum*. *Rekkefølgen* i voteringen bestemmes for øvrig ved loddtrekning.

§ 28 første ledd skal lyde:

Når saken således er tilendebragt, utferdiges avskrift av dommen, som underskrives av Riksrettens president og paraferes av dens sekretær. Hvis Stortinget er samlet, når dommen faller, blir denne domsavskrift først å tilstille *Stortingets* president, for å opleses i *Stortinget*, hvorefter den forsynes med publikasjonspåtegning av *Stortingets* president og sendes tilbake til Riksrettspresidenten, som derefter sender den til Regjeringen med anmodning om dennes foranstaltning i henseende til dommens fullbyrdelse. Er Stortinget ikke samlet, sender Riksrettens president, efter å ha underrettet *Stortingets* president, domsavskriften direkte til Regjeringen med sådan anmodning som nevnt.

Nytt kapittel 3 skal lyde:

Kapittel 3 Stortingets ansvarskommisjon

§ 30

Når *Stortinget* ber om det, iverksetter *Stortingets ansvarskommisjon* undersøkelser for å klarlegge om det er grunnlag for å ta ut tiltale for Riksrett i henhold til Grunnloven § 86.

Ansvarskommisjonen skal ha 5 medlemmer som velges av *Stortinget* for en periode på inntil 6 år etter innstilling fra *Stortingets* presidentskap. Hvis særlige grunner tilsier det, kan *Stortinget* velge stedfortreder for medlem av kommisjonen i en enkelt sak, eller løse et medlem fra vervet og foreta nytt valg for den resterende del av perioden.

Stortinget fastsetter nærmere regler om kommisjonens sammensetning, arbeidsmåte og administrasjon. For øvrig bestemmer kommisjonen selv sin arbeidsmåte, og antar den bistand den finner nødvendig. *Kommisjonen* kan ikke instrueres om sin utøvelse av myndighet.

§ 10 tredje ledd annet punktum om godtgjørelse til vitner gjelder tilsvarende.

§ 31

Ansvarskommisjonen gir en vurdering av om den mener det er grunnlag for å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende mot noen og rapporterer til *Stortinget*. Rapporten skal være offentlig, med mindre sær-

lige hensyn tilsier at den helt eller delvis bør være taushetsbelagt.

§ 32

Så snart Stortinget har besluttet å be ansvarskommisjonen iverksette undersøkelser, har den som undersøkelsene er rettet mot krav på å få oppnevnt offentlig forsvarer. Oppnevningen foretas av kommisjonens leder. Den som undersøkelsene er rettet mot har for øvrig de samme rettigheter som en som etterforskes i medhold av straffeprosessloven.

§ 33

Ansvarskommisjonen kan iverksette slike etterforskningsskritt som etter straffeprosessloven kan besluttes av politi eller påtalemyndighet.

Enhver plikter etter innkalling å møte for kommisjonen. Kommisjonen eller en som handler på vegne av den, kan foreta avhør etter reglene om politiavhør. Etter reglene i straffeprosessloven kan kommisjonen sette frem begjæring for tingretten om gransking, bruk av tvangsmidler eller om bevisopptak, og kommisjonen kan søke bistand hos sakkyndige. Kommisjonen kan anmode politiet om å utføre nærmere angitte etterforskningsskritt.

III

Loven trer i kraft straks.

30. november 2006

